

Onko ikääntyneiden kohtaaminen vaikuttavaa?

Gerontologisen sosiaalityön vaikuttavuuden tarkastelu CAIMeR-teorian sosiaalisten mekanismien mukaan

Sosiaalityön
kandidaatintutkielma

Laatija:
Vilma Vaarala

18.12.2025

Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatin tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Vilma Vaarala

Otsikko: Onko ikääntyneiden kohtaaminen vaikuttavaa? – Gerontologisen sosiaalityön vaikuttavuuden tarkastelu CAIMeR-teorian sosiaalisten mekanismien mukaan

Ohjaaja: yliopisto-opettaja Anna Siegrids

Sivumäärä: 32 sivua

Päivämäärä: 18.12.2025

Tässä kandidaatintutkielmassa selvitettiin, millaisia CAIMeR-teorian sosiaalisten mekanismien mukaisia vaikuttavia työtapoja gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa ilmenee. Tutkielman aineistona käytettiin GERIT-hankkeeseen vuonna 2021 kerättyä haastatteluaineistoa, jossa haastateltavana oli yhteensä 22 ikääntyneiden kanssa työskentelevää sosiaalityöntekijää. Tutkielma on laadullinen ja analyysimenetelmänä toimi teorialähtöinen sisällönanalyysi. Tutkielman teoreettisena viitekehystenä oli Blomin ja Morénin (2010) CAIMeR-teorian sosiaaliset mekanismit. Sosiaalisten mekanismien pohjalta muodostettiin analyysirunko ja sen perusteella esitettiin tulokset.

Tutkielman tulosten perusteella jokainen CAIMeR-teorian sosiaalinen mekanismi oli edustettuna gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa. Haastamismekanismi ilmeni gerontologisten sosiaalityöntekijöiden työssä asiakkaan haastamisena motivoinnin keinoin. Sosiaalityöntekijät motivoivat asiakasta vilpittömän kohtaamisen ja hyvien vuorovaikutustaitojen avulla. Riskinottomekanismi ilmeni gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa siten, että sosiaalityöntekijät kuvasivat luottamuksen muodostumisen asiakkaan ja työntekijän välille erittäin tärkeäksi työskentelyn kannalta. Sosiaalityöntekijät pyrkivät rakentamaan luottamusta kohtaamisen ja vuorovaikutuksen keinoin. Vuorovaikutuksessa tehtiin tietoisia valintoja luottamuksen rakentamiseksi. Vastakaikumekanismi ilmeni gerontologisten sosiaalityöntekijöiden kuvaamissa tilanteissa, joissa asiakas otti itse vastuuta muutoksesta ja ehdotti erilaisia toimintatapoja. Sosiaalityöntekijät pyrkivät synnyttämään vastakaikua asiakkaassa ottamalla asioita puheeksi, suhtautumalla asiakkaan asiaan vakavasti ja nimeämällä asioita, kuten kaltoinkohtelua. Roolinylitysmekanismin mukaisesti gerontologiset sosiaalityöntekijät tunnistivat erilaisia rooleja, joihin heidän piti muovautua työskentelyn aikana. Virkaroolista luopuminen nähtiin tärkeänä osana työskentelyä.

Tutkielmani tulokset osoittavat, että gerontologisten sosiaalityöntekijöiden työskentelyssä on havaittavissa CAIMeR-teorian sosiaalisten mekanismien mukaisia vaikuttavia työtapoja. Asiakkaita motivoitiin kohtaamisen keinoin. Luottamus nähtiin työskentelyn kannalta tärkeänä asiana ja tämä tulos on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Puheeksi ottamisella pyrittiin luomaan vastakaikua asiakkaaseen. Myös aiemmissa tutkimuksissa on kerrottu, kuinka puheeksi ottamisella ja oikealla ajoituksella voidaan saada aikaan muutoksia asiakkaan elämässä. Kuten aiemmissa tutkimuksissakin on todettu, gerontologiset sosiaalityöntekijät kokivat tärkeäksi eri roolien välillä liikkumisen työskentelyn aikana.

Avainsanat: gerontologinen sosiaalityö, kohtaaminen, vaikuttavuus

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Käsitteet ja aiemmat tutkimukset	6
2.1	Ikääntyneet	6
2.2	Gerontologinen sosiaalityö	7
2.3	Ikääntyneiden tuen tarpeet	8
2.4	Gerontologinen sosiaalityö ja kohtaaminen	9
2.5	Vaikuttavuus ja CAIMeR-teoria	11
2.6	Sosiaaliset mekanismit	13
3	Tutkimusasetelma	15
3.1	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite	15
3.2	Tutkimusaineisto	15
3.3	Tutkimusmenetelmä	16
4	Sosiaaliset mekanismit gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa	19
4.1	Haastamismekanismit	19
4.2	Riskinottomekanismit	21
4.3	Vastakaikumekanismit	23
4.4	Roolinylitysmekanismit	24
5	Johtopäätökset	27
	Lähdeluettelo	30

1 Johdanto

Hallitus on esittänyt lähes 140 miljoonan euron leikkaukset ikääntyneiden palveluihin vuodelle 2025. Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikköä johtavan professorin Teppo Krögerin mukaan säästösumma on kammottava, koska ikääntyneiden palvelut ovat jo tällä hetkellä riittämättömät. Säästösyistä hyvinvointialueet panostavat etähoivaan, joka tarkoittaa käytännössä videoyhteyttä sekä lääkerobotteja. (Karppinen 2025.) Digitalisaation lisääntymisen myötä ikääntyneet jäävät vaille aitoja kohtaamisia arjessaan.

Ikääntyneet ovat itse tuoneet esille sitä, kuinka tärkeänä he kokevat kohtaamisen. Kariniemen, Siiran, Kyngäksen ja Kaakisen tutkimuksessa ”Vanhakin on ihminen” (2020) ikääntyneet kertoivat, että kunnioittava kohtelu ja keskustelukumppanit lisäävät heidän voimavarojaan arjessa. Ikääntyneet kertoivat, että kotihoidon käynnit ovat odotettuja ja niiden sujuminen määrittää koko päivän kulkua. Ikääntyneet kokivat kohtaamisella olevan suuri merkitys heidän henkisiin voimavaroihinsa. Ikääntyneet arvostavat sitä, että ammattilaisten kanssa pääsee nauramaan ja juttelemaan. (Kariniemi ym. 2020.) Voidaan siis todeta, että on tärkeää, että otamme kohtaamisen kysymykset huomioon työskennellessämme ikääntyneiden parissa.

Oikeanlaisella kohtaamisella on myös mahdollista parantaa työn vaikuttavuutta. Mönkkösen (2018) mukaan työn vaikuttavuutta voidaan kuvastaa ihmisten lisääntyneellä hyvinvoinnilla ja turvallisuuden tunteella. Näitä voimme ammattilaisina edistää kohtaamisen keinoin. Samat kohtaamisen keinot eivät toimi kaikkiin ihmisiin, vaan kohtaaminen on aina riippuvaista vuorovaikutuksen osapuolista. Kun kohtaaminen on onnistunut, asiakkaan elämässä voi tapahtua isojaakin muutoksia. Tämä vaatii sen, että hänestä itsestään lähtee halu toimia toisella tavalla. (Mönkkönen 2018).

Olen myös itse työskennellyt ikääntyneiden kotiapua tuottavassa säätiössä. Siellä olen konkreettisesti päässyt näkemään sen, miten kunnioittavalla kohtaamisella ikääntyneet päästävät lähelleen ja ottavat apua vastaan. Työssä on ollut hienoa huomata, miten merkityksellisiä arkiset kohtaamiset ovat ikääntyneille ja miten kohtaamisella voidaan saada aikaan muutoksia ikääntyneen elämässä.

Haluan herättää keskustelua siitä, miten ikääntyneet tulisi kohdata gerontologisessa sosiaalityössä, jotta työssä saataisiin aikaan parhaita mahdollisia vaikutuksia. Ihmisten elinikä on pidentynyt ja suuret ikäluokat ikääntyvät jatkuvasti (Seppänen 2017). 1990-luvun alussa 70-vuotiaiden ja sitä vanhempien osuus väestöstä oli 9 %. Nyt määrä on kaiken kaikkiaan 18

% (Tilastokeskus 2025). Tämä tarkoittaa sitä, että gerontologisen sosiaalityön osaamisen tarve lisääntyy. Tulemme näin ollen tarvitsemaan sosiaalityön sekä ikääntymisen kysymysten erityisosaamista, jotta voimme tukea ikääntyneiden hyvinvointia ja ratkaista heidän sosiaalisia ongelmiaan. (Seppänen 2017.)

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia, onko gerontologisen sosiaalityön kohtaaminen vaikuttavaa. Kandidaatintutkielmassa selvitän, millaisia CAIMeR-teorian mukaisia vaikuttavia sosiaalisia mekanismeja gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastattelussa ilmenee. Tutkielmani aineistona on GERIT-hankkeeseen kerätty sosiaalityöntekijöiden haastatteluaineisto. Tutkielmani on laadullinen tutkimus. Teoreettisena viitekehyksenä toimii Blomin ja Morénin (2010) CAIMeR-teorian sosiaaliset mekanismit. Sosiaaliset mekanismit selittävät sitä, miten muutokset ja vaikutukset tapahtuvat sosiaalityöntekijän ja asiakkaan yhteisen toiminnan myötä (Matthies & Svenlin & Rantamäki & Viitasalo 2021b). Seuraavaksi määrittelen tutkielmani kannalta keskeiset käsitteet ja esittelen aiempaa tutkimusta.

2 Käsitteet ja aiemmat tutkimukset

Tässä luvussa tarkennan, mitä tarkoitan ikääntyneillä tässä tutkielmassa. Sen jälkeen määrittelen gerontologista sosiaalityötä ja erittelen ikääntyneiden tuen tarpeita. Seuraavaksi käsitteelen kohtaamista gerontologisen sosiaalityön kontekstissa. Tämän jälkeen kerron tutkielmani teoreettisesta viitekehyksestä CAIMeR-teoriasta ja syvennyn tarkemmin teorian sosiaalisiin mekanismeihin.

2.1 Ikääntyneet

Laissa ”iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen psyykkinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta” (980/2012, 3§). Ikääntyminen ymmärretään usein biologisena prosessina, mutta on tärkeä huomioida, että se on myös sosiaalinen prosessi (Seppänen 2017, 260). Ikääntymisen sosiaalisuus on sitä, että ikääntyminen tapahtuu aina tietyssä yhteiskunnallisessa ajassa ja paikassa. Merkitykset, joita annamme esimerkiksi hiusten harmaantumiselle tai toimintakyvyn heikkenemiselle ovat kulttuurisia ja sosiaalisia. Sosiaaligerontologian teoriat ilmentävät niin sanottua hyvää ja menestyksestä ikääntymistä. Hyvä ikääntyminen nähdään tyytyväisyytenä, sopeutumisenä ja hyvänä mielialana. (Jyrkämä 2008.) Ikääntyminen on siis monialainen ilmiö ja sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta.

Suomen väestö ikääntyy. 1990-luvun alussa 70-vuotiaiden ja sitä vanhempien osuus väestöstä oli 9 %. Nyt määrä on kaiken kaikkiaan 18 %. Suuret ikäluokat, jotka ovat syntyneet sodan jälkeen, ovat nyt 75–80-vuotiaita. Ikääntyneiden määrän kasvu johtuu kuolleisuuden laskusta ja elinajanodotteen pidentymisestä. (Tilastokeskus 2025.) Ikääntyneiden määrän kasvu vaatii yhteiskunnalta ikääntyneiden palveluihin panostamista ja niiden kehittämistä. Tästä huolimatta hallitus on esittänyt vuodelle 2025 lähes 140 miljoonan leikkaukset ikääntyneiden palveluihin (Karppinen 2025). Seuraavaksi määrittelen gerontologista sosiaalityötä ja sen osuutta vanhuspalveluissa.

2.2 Gerontologinen sosiaalityö

Tässä luvussa määrittelen gerontologisen sosiaalityön ja erittelen löytämäni aiempaa tutkimusta gerontologisesta sosiaalityöstä. Marjaana Seppänen (2017, 260) määrittelee gerontologisen sosiaalityön mukailleen Sosnetin määritelmää seuraavasti:

Gerontologisen sosiaalityön tavoitteena on vahvistaa ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä olosuhteita, yhteisöjen toimivuutta ja ikääntyneiden toimintakykyisyyttä. Gerontologinen sosiaalityö on luonteeltaan muutostyötä, joka perustuu yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien tilannearviointiin ja ratkaisuprosesseihin.

Vanhuspalveluiden ikäraja on yleisesti 65-vuotta, mutta gerontologisen sosiaalityön asiakkaaksi tullaan usein noin 75–80-vuotiaana, kun toimintakyky on laskenut merkittävästi (Seppänen 2017, 261). Ikääntyneiden palveluista on kirjattu myös lakiin. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) tuli voimaan vuonna 2013. Lain keskeinen tarkoitus on tukea ikääntyneiden hyvinvointia, toimintakykyä, terveyttä sekä itsenäistä suoriutumista. Tässä laissa kirjattiin ensimmäistä kertaa kuntien velvollisuudesta tarjota gerontologisen sosiaalityön asiantuntemusta (Seppänen 2017, 263). Gerontologisen sosiaalityön määritelmä ja laki kulkevat näin ollen käsi kädessä.

Tiina Soukialan (2023) tutkimuksessa tutkittiin, millaisia tavoitteita sosiaalityöntekijät itse asettavat työlleen gerontologisessa sosiaalityössä. Gerontologisen sosiaalityön keskeisiksi tavoitteiksi tutkimuksessa nousi muun muassa asiakkaaseen ja hänen elinympäristöönsä tutustuminen, asiakassuhteen muodostaminen, verkostoon ja rakenteisiin vaikuttaminen, perustarpeiden turvaaminen sekä muutoksen aikaansaaminen. Gerontologisessa sosiaalityössä ei välttämättä tavoitella sitä, että työskentely voitaisiin lopettaa kokonaan. Tavoitteena on pikemminkin tilanteen pahanemisen estäminen ja ihmisen tilanteen kannattelu. (Soukiala 2023.) Tämä tekee gerontologisesta sosiaalityöstä erilaisen verrattuna muihin sosiaalityön aloihin. Gerontologinen sosiaalityö noudattaa sosiaalityön yleistä tietoperustaa, mutta ikääntyneiden asiakkaiden kanssa työskentelyssä on kuitenkin omat erityispiirteensä (Seppänen 2017, 261). Erittelen näitä erityispiirteitä seuraavassa luvussa.

2.3 Ikääntyneiden tuen tarpeet

Ikääntyneillä on monenlaisia tuentarpeita, joihin gerontologinen sosiaalityö pyrkii vastaamaan. Jos haluamme tunnistaa, mitkä mekanismit saavat sosiaalityössä aikaan vaikutuksia, on tärkeää tietää, mihin gerontologisessa sosiaalityössä pyritään vaikuttamaan ja millaisia vaikutuksia tavoitellaan (Matthies ym. 2021b). Seuraavaksi erittelen ikääntyneiden keskeiset tuen tarpeet.

Gerontologisen sosiaalityön asiakkailla on usein taloudellisia haasteita, jotka johtuvat pienestä eläkkeestä. Pieni eläke ei riitä kustantamaan asumiskuluja, lääkkeitä, terveydenhuoltoa, lainoja sekä ulosmittauksia. Taloudelliset haasteet liittyvät myös osin alentuneeseen toimintakykyyn. Laskujen maksaminen on haastavaa pankkipalveluiden sähköistymisen myötä. Ikääntyneillä ei välttämättä ole tarvittavaa ymmärrystä erilaisten taloudellisten asioiden hoitoon. (Tiilikainen & Rossi & Seppänen 2025.) Gerontologinen sosiaalityö pystyy vastaamaan näihin haasteisiin antamalla ikääntyneille neuvontaa ja ohjausta. Neuvonnan ja ohjauksen tarve on selkeästi lisääntynyt palveluiden monituottajuuden sekä palveluiden verkkoon siirtymisen myötä. (Seppänen 2017, 266.) Ikääntyneiden kanssa tehtävään taloussosiaalityöhön sisältyy myös muun muassa edunvalvonnan edistäminen, erilaisten etuuksien hakeminen ja hakemusten toimittaminen, toimeentulotuen hakeminen, laskujen maksutilanteen selvittäminen, taloudellisen hyväksikäytön selvittäminen ja neuvonta etuuksien hakemisessa (Korpelainen & Zechner 2025).

Seuraava keskeinen ikääntyneiden tuen tarve liittyy sosiaaliseen syrjäytymiseen. Monilla ikääntyneillä ei ole yhtäkään läheistä, jolta voisi saada apua käytännön asioiden hoitamiseen. Yksinäisyyden on nähty olevan yhteydessä ikääntyneiden menneisyyden tapahtumiin ja olosuhteisiin. (Tiilikainen ym. 2025.) Ikääntyneet ovat tuoneet esille, että yksinäisyys liittyy ihmissuhteiden muuttumiseen ikääntymisen myötä. Aikaisempiin elämäntilanteisiin on kuulunut usein puoliso, kotona asuneet lapset sekä työtoverit. Myös erilaiset harrastukset ovat tuoneet elämään sosiaalisia suhteita. Nämä suhteet ovat kuitenkin iän ja elämäntilanteiden muutosten myötä vähentyneet. (Kangassalo & Teeri 2017.) Ikääntyneiden sosiaalisiin suhteisiin liittyy myös kaltoinkohtelu. Se voi ilmetä fyysisenä, henkisenä tai taloudellisena kaltoinkohteluna. Kaltoinkohtelun taustalla voi olla esimerkiksi rahaa kiristävä lapsenlapsi tai väkivaltainen puoliso. (Seppänen 2017, 262.) Yleisin kaltoinkohtelun muoto ikääntyneiden keskuudessa on taloudellinen hyväksikäyttö (Tiilikainen ym. 2025).

Gerontologisen sosiaalityön asiakkailla on myös mielenterveysongelmia ja päihteiden käyttöön liittyvä haasteita. Ikääntyneiden keskuudessa erityisesti muistiin liittyvät ongelmat ovat arkipäivää. (Seppänen 2017, 261.) Sosiaalityöntekijöiden mukaan gerontologisen sosiaalityön ydin on kuitenkin monimuotoiset tuen tarpeet. Usein ikääntyneillä on monia erilaisia tuen tarpeita, jotka ovat kasautuneet vuosien saatossa ja aiheuttaneet keskeisen sosiaalityön tarpeen. Näissä tilanteissa tuen tarpeita ei ole pystytty tunnistamaan aiemmin muissa palveluissa. (Tiilikainen ym. 2025.) Rossin, Soukialan ja Kinnin (2025) tutkimuksessa gerontologiset sosiaalityöntekijät kuvasivat kompleksisia elämäntilanteita rytonä. Tällä tarkoitetaan yhteen kietoutuneita ongelmia ja tilanteita, joiden alkusyytä on vaikea tunnistaa. Näissä tilanteissa asiakkaalla on useita yhtäaikaista ongelmia, jotka vaativat pitkäjänteistä työskentelyä ja yhden asian ratkaisemista kerrallaan. (Rossi ym. 2025.)

On tärkeää ottaa huomioon, että tuentarpeiden lisäksi ikääntyneillä on myös paljon vahvuuksia ja voimavaroja. Kariniemi, Siira, Kyngäs ja Kaakkinen (2020) on tutkinut ikääntyneiden kokemuksia vahvuuksistaan ja voimavaroistaan. Tutkimuksessa ikääntyneiden vahvuuksia olivat muun muassa sisukkuus, kärsivällisyys ja periksiantamattomuus. Myös nöyryys ja ongelmien ratkaiseminen puhumalla koettiin vahvuuksiksi. Voimavaroina ikääntyneet kokivat tärkeät ihmissuhteet. Ikääntyneet arvostavat omaa kotiaan ja haluavat asua siellä mahdollisimman pitkään. Voimavaroja vahvistavat huumori sekä hyvät muistot nuoruudesta ja lapsuudesta. Myös tyytyväisyys omaan elämään lisää ikääntyneiden hyvinvointia. (Kariniemi ym. 2020.) Gerontologisessa sosiaalityössä on tärkeää ottaa huomioon myös ikääntyneiden vahvuudet ja voimavarat. Ne huomioon ottamalla voidaan parantaa ikääntyneiden hyvinvointia. Arvostava kohtaaminen ja luottamuksellisen suhteen rakentaminen asiakkaan ja työntekijän välille on avainasemassa gerontologisessa sosiaalityössä, jossa voidaan huomioida sekä haasteet että voimavarat. Seuraavaksi käsittelemme kohtaamista gerontologisessa sosiaalityössä.

2.4 Gerontologinen sosiaalityö ja kohtaaminen

Kohtaaminen on erityisen tärkeä elementti sosiaalityössä. Sosiaalityön asiakkaat ovat kokeneet menetyksiä, epäoikeudenmukaisuutta ja alistamista. Asiakkaat eivät luota itseensä, tulevaisuuteen tai sosiaalityöhön. (Matthies ym. 2021b.) Siksi on tärkeää, että

sosiaalityöntekijä kohtaa asiakkaan arvostavasti ja lempeästi. Nyky-yhteiskunnassa sosiaali- ja terveydenhuollossa liike-elämän toimintatavat ja tehokkuusvaatimukset ovat lisääntyneet. Tämä asettaa haasteita kohtaamiselle. Huolta aiheuttaa se, muuttuuko läsnä oleva kohtaaminen liian rutiinin omaiseksi, tekniseksi suoritukseksi. (Mönkkönen 2018.)

Sosiaalialalla noudatetaan eettistä toimintaperustaa, joka korostaa inhimillisen kohtaamisen merkitystä sekä sitä, että asiakkaalla on oikeus vaikuttaa häntä koskevaan päätöksentekoon. Tärkeitä eettistä toimintaa ohjaavia arvoja ovat esimerkiksi ihmisarvo sekä perustuslain mukaiset kansalaisten perusoikeudet. (Mönkkönen 2018.) Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry (2022) korostaa sosiaalialan eettisissä periaatteissa muun muassa arvostavaa kohtaamista, itsemääräämisoikeutta, yhdenvertaisuutta sekä syrjinnän vastustamista. Nämä asiat määrittelevät sitä, miten asiakas tulisi kohdata sosiaalityössä. Kunnioittava kohtaaminen on tärkeä osa sosiaalityön etiikkaa. (Talentia 2022.) Eettinen kohtaaminen vaatii taitoa kohdata asiakkaiden erilaisuus ja vaikeat tilanteet niin, että pyritään edistämään ongelmien ratkaisua. Jokainen ammattilainen ja asiakas tuo kohtaamiseen omat uskomuksensa, oman historiansa ja kulttuurinsa. Nämä vaikuttavat aina kohtaamiseen ja vaikutus on hyvä ottaa huomioon. Vuorovaikutuksessa vaikuttaa ennen kaikkea se asenne, jolla ihmisen kohtaamme. Ammattilainen on vastuussa siitä, että kohtaaminen on eettistä eivätkä hänen omat tunteensa vaikuta kohtaamiseen negatiivisesti. (THL 2023.)

Keskeinen näkökulma asiakkaiden kohtaamiseen sosiaalityössä on dialogisuus. Olennaista dialogisessa vuorovaikutuksessa on vastavuoroisuus. Se tarkoittaa, että jokainen vuorovaikutuksen osapuoli saa luoda tilannetta ja vaikuttaa vuorovaikutuksen kulkuun. Asiakastilanteessa tämä tarkoittaa sitä, että rakennetaan molemminpuolista ymmärrystä eikä edetä vain asiakkaan tai työntekijän ehdoilla. Parhaimmillaan vuorovaikutuksen molemmat osapuolet oppivat jotain ja pääsevät muuttamaan asenteitaan. (Mönkkönen 2018.) Dialogia voidaan kuvailla aktiivisena yhdessä oppimisena ja tutkimisena (THL 2023). On tärkeää, että ammattilainen osaa dialogissa irrottautua asemastaan viranomaisena ja kohdata asiakkaan ihmisenä (Mönkkönen 2018.) Dialoginen vuorovaikutus vaatii ammattilaiselta taitoa rakentaa luottamusta asiakkaaseen. Ammattilaisen on hyvä osata lukea tilannetta ja ottaa vaikeat asiat puheeksi oikealla hetkellä. (THL 2023.)

Luottamuksellisen suhteen rakentuminen on avain asemassa sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisessä dialogisessa kohtaamisessa (Mönkkönen 2018). Tiina Soukialan & Ilkka Pietilän

(2024) tutkimuksessa tutkittiin luottamuksen rakentumista gerontologisessa sosiaalityössä. Asiakkaiden luottamuksen nähtiin vaikuttavan positiivisesti siihen, kuinka avoimesti he kertoivat tilanteestaan. Soukialan ja Pietilän (2024) mukaan sosiaalityötä tehdään aina institutionaalisessa kontekstissa, joten on tärkeää, että asiakas luottaa myös palvelujärjestelmään. Asiakkaan tulee luottaa siihen, että yhteiskunta kohtelee kaikkia reilusti ja tasavertaisesti. Luottamuksen rakentuminen vaatii Soukialan ja Pietilän (2024) mukaan sen, että asiakas ajattelee työntekijän olevan hänen puolellaan ja haluavan hänelle parasta.

Suuri haaste kohtaamiselle sosiaalityössä on työntekijöiden vaihtuvuus. Vaihtuvuuden vuoksi luottamuksellista asiakassuhdetta ei välttämättä pääse syntymään ollenkaan. Tämä voi johtua siitä, että asiakas ei luota yhteistyösuhteen jatkuvuuteen tai että asiakas ei jaksava avata elämäntilannettaan aina uudelle ihmiselle. Erityisesti ikääntyneiden kanssa tehtävässä työssä on tärkeää ottaa huomioon ikääntyneiden edellytykset tottua uuteen työntekijään ja tukea työn jatkuvuutta. (Kananoja 2017, 188–189.) On todettu, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus lisää asiakkaiden emotionaalista kuormitusta. Heidän pitää kertoa elämänsä vaikeista asioista uudelleen ja uudelleen sekä sopeutua uuden työntekijän työskentelytapoihin. Myös luottamus sosiaalityön auttamisprosessiin on koetuksella. Vaihtuvuus on pahimmassa tapauksessa viivästyttänyt avun saantia, ja asiakkaan tilanne on ehtinyt kriisiytymään. (Holappa & Kallio & Isola 2024.)

Voidaan siis todeta, että luottamusta ei rakennu, jos asiakas ei koe tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi. Ikääntyneiden kohdalla yleistä on se, että he eivät halua ottaa vastaan tarvitsemaansa apua. Tällaisessa tilanteessa muissa palveluissa usein luovutetaan, mutta sosiaalityössä näin ei voida tehdä. Sosiaalityöntekijän on sinnikkäästi kerättävä luottamusta asiakkaaseen askel kerrallaan siitäkin huolimatta, että asiakas ensin torjuu avun tarjoajan. (Soukiala & Pietilä 2024.) Seuraavaksi esittelen vaikuttavuutta ja sitä, miten kohtaaminen liittyy vaikuttavuuteen.

2.5 Vaikuttavuus ja CAIMeR-teoria

Palveluiden vaikuttavuutta kuvastaa ihmisten hyvinvoinnin lisääntyminen ja turvallisuuden tunne. Vaikuttavuudesta keskustellessa ollaan harvoin kiinnostuneita vaikuttavasta

kohtaamisesta tai yhteistoiminnallisuudesta, vaikka näillä on keskeinen osa palvelun onnistumisessa. (Mönkkönen 2018.) Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) määritellään sosiaalityötä. Myös vaikuttavuus on osana määritelmää. Laissa määrätään, että sosiaalityössä tulee seurata sosiaalityön ja muiden toimijoiden tarjoaman tuen toteutumista sekä vaikuttavuutta (Sosiaalihuoltolaki, 1301/2014).

Sosiaalityössä tutkitaan usein erilaisten interventioiden ja niiden vaikutusten välistä suhdetta asiakkaan elämässä. Tällaista tutkimusta kutsutaan näyttöön perustuvaksi käytännöksi (*evidence-based practice*). (Blom & Moren 2010.) Näyttöön perustuvassa käytännössä työssä sovelletaan muualla tuotettua tutkimustietoa (Matthies & Svenlin & Turtiainen 2021). Ongelmana tällaisessa tutkimuksessa on kuitenkin se, että intervention ja tulosten välinen prosessi jää niin sanotuksi mustaksi laatikoksi. (Blom & Morén 2010).

Käsittelen tutkimuksessani vaikuttavuuden käsitettä ruotsalaisten Björn Blomin ja Stefan Morénin kehittämän CAIMEr-teorian avulla. CAIMEr-teoriaa voidaan soveltaa monella eri tavalla: sen avulla voidaan analysoida asiakasdokumentteja tai asiakastapauksia, sen avulla voidaan arvioida työn vaikuttavuutta sekä sitä voidaan hyödyntää sosiaalityön kehittämistyössä. Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, miten gerontologisen sosiaalityön sosiaalityöntekijät kuvaavat kohtaamista asiakastilanteissa ja millaisia vaikuttavuuteen liittyviä tekijöitä heidän kuvauksissaan ilmenee. CAIMEr-teoria on jaettu pääkäsitteisiin ja edelleen alakäsitteisiin, jotka selittävät pääkäsitettä. Ensimmäinen pääkäsite on kontekstit (*contexts*). Kontekstit on jaettu sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, asiakkaan elämismailmaan, interventiokontekstiin sekä kontekstimekanismeihin. (Blom & Morén 2010). Käsitteenä kontekstit kattavat ne olosuhteet, jotka vaikuttavat asiakkaan ja sosiaalityöntekijän väliseen auttamissuhteeseen (Matthies ym. 2021b). Seuraava pääkäsite on toimijat (*actors*). Toimijat on jaettu ensisijaisiin toimijoihin, asiakkaisiin ja muihin osallisena oleviin toimijoihin (Blom & Morén 2010). Toimijat-käsite viittaa kaikkiin toimijoihin, jotka ovat osallisena tarkasteltavassa prosessissa (Matthies ym. 2021b). Kolmantena pääkäsitteenä CAIMEr-teoriassa on interventiot (*interventions*). Interventiot on jaettu sosiaalityöntekijöiden, asiakkaan ja muiden osallisten toimintaan (Blom & Morén 2010). Syvällisemmin interventiokäsitteellä tarkoitetaan sitä, mitä tapahtuu, kun eri toimijat kohtaavat toisensa (Matthies ym. 2021). Neljäs pääkäsite on mekanismit (*mechanisms*). Mekanismeilla tarkoitetaan sosiaalisia, sosiaalipsykologisia ja psykologisia mekanismeja (Blom & Morén 2010). Vaikutuksia selittävät mekanismit toimivat sosiaalisessa

kerrostumassa. Ne vaikuttavat vuorovaikutuksessa mikro-, makro- ja mesotasolla. Sosiaalityössä kohtaamiset tapahtuvat asiakkaan ja työntekijän välisenä vuorovaikutuksena eli mikrotasolla. Mikrotason mekanismeja voidaan kutsua sosiaalisiksi mekanismeiksi. (Matthies ym. 2021.) Viimeinen pääkäsite on tulokset (*results*). Tuloksilla tarkoitetaan vaikutuksia ja tuloksia. (Blom & Morén 2010.) CAIMeR-teoria keskittyy siis tarkastelemaan erilaisia vaikuttavia käytäntöjä siinä tilanteessa, jossa vaikuttava toiminta tapahtuu. Vaikutuksia selitetään analysoimalla teorian eri tekijöiden välisiä yhteyksiä. (Matthies ym. 2021.). Nämä teorian osatekijät ovat kontekstit, toimijat, interventiot, mekanismit sekä tulokset. Syvennyn tutkielmassani erityisesti sosiaalisiin mekanismeihin, joten perehdyn niihin seuraavaksi tarkemmin.

2.6 Sosiaaliset mekanismit

Sosiaalisia mekanismeja CAIMeR-teoriassa ovat vastakaikumekanismit, haastamismekanismit, roolinylitysmekanismit sekä riskinottomekanismit. Jokainen näistä mekanismeista aktivoituu asiakkaan ja sosiaalityöntekijän vuorovaikutuksessa. Haastamismekanismissa sosiaalityöntekijä haastaa asiakasta pohtimaan muutoksen merkitystä ja välttämättömyyttä. Sosiaalityöntekijä myös ilmaisee uskovansa siihen, että asiakas kykenee muutokseen. Riskinottomekanismissa puolestaan olennaista on, että asiakas kokee luottamusta sosiaalityöntekijää kohtaan. Kun luottamus on syntynyt, asiakas uskaltaa ottaa riskin ja lähtee tavoittelemaan muutosta elämässään. Vastakaikumekanismi on asiakastyön tärkein mekanismi. Sen perusajatuksena on, että sosiaalityöntekijä luo mahdollisuuksia, joihin asiakas vastaa ottamalla itse vastuuta muutosprosessista. Roolinylittämismekanismissa sosiaalityöntekijä ja asiakas irtaantuvat rooleistaan. Erityisesti sosiaalityöntekijä irtaantuu roolistaan, ja asiakas ja sosiaalityöntekijä kohtaavat toisensa ihmisinä. Sosiaalityöntekijän on tärkeä liikkua prosessin aikana eri roolien välillä. (Matthies ym. 2021b.) Havainnollistan seuraavaksi taulukon avulla sosiaalisia mekanismeja (Taulukko 1).

Taulukko 1 Sosiaaliset mekanismit CAIMeR-teorian mukaisesti.

Haastamismekanismi	Riskinottomekanismi	Vastakaikumekanismi	Roolinylitysmekanismi
Sosiaalityöntekijä haastaa asiakasta pohtimaan muutoksen tärkeyttä ja välttämättömyyttä.	Asiakas kokee luottamusta työntekijää kohtaan. Hän uskaltaa ottaa riskin ja lähtee tavoittelemaan muutosta.	Sosiaalityöntekijä luo mahdollisuuksia, joihin asiakas vastaa ottamalla itse vastuuta muutosprosessista.	Sosiaalityöntekijä ja asiakas irtaantuvat rooleistaan. Erityisesti sosiaalityöntekijän on tärkeä irtaantua viranomaisroolista.

Tutkimuksen rajaaminen sosiaalisiin mekanismeihin on perusteltu, koska olen kiinnostunut kohtaamisen merkityksestä gerontologisen sosiaalityön vaikuttavuudessa. Sosiaaliset mekanismit selittävät sitä, miten muutokset ja vaikutukset tapahtuvat sosiaalityöntekijän ja asiakkaan yhteisen toiminnan myötä. (Matthies ym. 2021b.) Sosiaaliset mekanismit kuvaavat vuorovaikutuksellisia prosesseja, joiden avulla muutos mahdollistuu. Sosiaaliset mekanismit ovat sosiaalityön vaikuttavuuden kannalta erityisen tärkeitä, koska muutokset eivät synny ainoastaan interventioista tai rakenteellisista tekijöistä, vaan ennen kaikkea siitä, mitä työntekijän ja asiakkaan kohtaamisessa tapahtuu. (Matthies ym. 2021.) Sosiaalisten mekanismien esille tuominen tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää syvällisemmin, miten vuorovaikutuksen laatu ja ammatillinen kohtaaminen voivat käynnistää vaikutuksia luovia prosesseja. Tällä lähestymistavalla haluan myös tuoda esille kohtaamisen merkityksen sosiaalityössä: se ei ole vain työn väline, vaan keskeinen osa muutoksen mahdollistavien mekanismeja.

On tärkeä ottaa huomioon, että teorian osatekijät vaikuttavat toinen toisiinsa. Vain yksi osa-alue ei selitä tai takaa työn vaikuttavuutta (Matthies ym. 2021). Koska keskityn tutkielmassani vain sosiaalisiin mekanismeihin, se ei yksinään riitä selittämään gerontologisen sosiaalityön vaikuttavuutta. Tutkielmassani pyrin tarkastelemaan, onko gerontologisessa sosiaalityössä nähtävissä sosiaalisten mekanismien käyttöä ja voidaanko siten osoittaa sosiaalityön vaikuttavuuden näkyvän asiakastilanteissa. Seuraavaksi esitän tutkielmani tavoitteen ja tutkimuskysymyksen.

3 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa kerron tutkielmani tavoitteen ja tutkimuskysymyksen. Tämä jälkeen esittelen tutkimusaineistoni. Viimeisenä tarkastelen tutkielmassani käyttämäni tutkimusmenetelmää sekä pohdin tutkielmani eettisyyttä.

3.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite

Tämän tutkielman tarkoituksena on tutkia gerontologisen sosiaalityön kohtaamisen vaikuttavuutta. Tarkoituksena on selvittää CAIMeR-teorian sosiaalisten mekanismien avulla gerontologisten sosiaalityöntekijöiden työskentelyssä näkyviä vaikuttavia työtapoja. Sosiaaliset mekanismit selittävät sitä, miten muutokset ja vaikutukset syntyvät työntekijän ja asiakkaan välisessä vuorovaikutuksessa (Matthies ym. 2021b). Koska olen kiinnostunut kohtaamisen näkökulmasta, sosiaaliset mekanismit sopivat hyvin viitekehyyksi. Tavoitteenani on myös herättää keskustelua gerontologisen sosiaalityön vaikuttavuudesta, sillä gerontologinen sosiaalityö on jäänyt suomalaisessa tutkimuksessa taka-alalle.

Tutkimuskysymykseni on: *Millaisia CAIMeR-teorian mukaisia sosiaalisia mekanismeja ilmenee gerontologisen sosiaalityön sosiaalityöntekijöiden kuvaamissa asiakkaiden kohtaamisissa?*

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkielmani aineistona toimii GERIT-hankkeessa vuonna 2021 kerätty haastatteluaineisto. Gerontologinen sosiaalityö erityisen tuen tarpeisiin vastaamassa- hankkeessa tutkittiin ikääntyneiden vaikeita elämäntilanteita, tuen tarpeiden tunnistamista, gerontologisen sosiaalityön menetelmiä sekä gerontologiseen sosiaalityöhön ohjautumista. Hanke toteutettiin Itä-Suomen yliopiston, Helsingin yliopiston sekä Lapin yliopiston yhteistyönä ja se on sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama. Aineisto on saatavilla tietoaarkisto Ailasta ja sitä saa käyttää tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Haastatteluaineistossa oli haastateltu ikääntyneiden kanssa työskenteleviä eri aloilta. Käytän kuitenkin tutkimuksessani vain sosiaalityöntekijöiden haastatteluja, koska olen tutkimuksessani kiinnostunut vain heidän työstään.

Aineistoni koostuu 7 ryhmäkeskustelusta, jotka on kerätty kesä-lokakuussa vuonna 2021. Ryhmäkeskusteluissa on mukana yhteensä 22 sosiaalityöntekijää, jotka työskentelevät joko gerontologisessa sosiaalityössä tai ikääntyneiden asiakas- ja palveluohjauksessa. Kuhunkin ryhmäkeskusteluun osallistui 2–4 sosiaalityöntekijää. Tutkimukseen osallistujien henkilöllisyys on suojattu poistamalla organisaatioiden nimet sekä muut tunnistettavuutta lisäävät tiedot. Osallistujien nimet on muutettu. Ryhmäkeskusteluissa oli ennalta määriteltyjä teemoja, joiden pohjalta kysymykset oli valmisteltu. Teemoja olivat muun muassa tuentarpeet ja niiden tunnistaminen, sosiaalityön onnistuminen, asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistoimintasuhde sekä ikääntyneiden haasteelliset elämäntilanteet ja gerontologisen sosiaalityön tarve. Jokaista etukäteen määriteltyä kysymystä ei kysytty kaikissa haastatteluissa. Käytän aineistonani kaikkia seitsemää haastattelua kokonaisuudessaan, sillä tutkimuskysymykseeni liittyviä elementtejä mainitaan keskusteluiden eri kohdissa.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkielmani on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä tutkittavien henkilöiden näkökulmasta (Tietoarkisto n.d.). Analyysimenetelmänä tutkielmassani käytän sisällönanalyysiä. Tällä menetelmällä voidaan analysoida aineistoa objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida myös täysin strukturoimatonta aineistoa. Sisällönanalyysillä tavoitellaan tiivistä ja yleistä kuvausta tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon jättämättä siitä kuitenkaan pois aineiston antamaa informaatiota. Sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin sekä teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto ohjaa analyysin kulkua ja analyysiyksiköt nousevat aineistosta. Analyysiyksiköitä ei siis ole etukäteen valittu tai harkittu. Teorialähtöisessä analyysissä puolestaan analyysiä ohjaa valmis aikaisemmissa tutkimuksissa luotu teoria, malli tai kehys. Analyysin taustalla on yleensä aikaisemmin tuotetun tiedon testaaminen uudesta näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Teorialähtöinen sisällönanalyysi sopii tutkimukseeni, koska tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa, millaisia CAIMeR-teorian mukaisia sosiaalisia mekanismeja ilmenee gerontologisten sosiaalityöntekijöiden kuvaamisessa asiakaskohtaamisissa. Menetelmä soveltuu tähän tutkimukseen, koska sen avulla voidaan systemaattisesti jäsentää aineistosta teorian mukaisia ilmiöitä sekä arvioida, miten teoria ilmenee käytännön sosiaalityössä.

Teorialähtöinen sisällönanalyysi aloitetaan tekemällä analyysirunko olemassa olevasta teoriasta (Tuomi & Sarajärvi 2018). Analyysirunkonani tässä tutkimuksessa toimivat CAIMEr-teorian mukaiset sosiaaliset mekanismit. Niitä ovat haastamismekanismi, riskinottomekanismi, vastakaikumekanismi ja roolinylitysmekanismi. Tämän jälkeen teorialähtöisessä sisällönanalyysissä etsitään aineistosta analyysirungon mukaisia lausumia (Tuomi & Sarajärvi 2018). Luin haastatteluaineiston läpi useaan kertaan ja etsin jokaisella kerralla yhteen sosiaaliseen mekanismiin sopivia asioita. Keräsin alkuperäiset ilmaukset analyysirunkoon. Tämä helpotti analyysin jäsentelyä. Aineistossa ei suoraan kysytty sosiaalityöntekijöiltä vaikuttavuudesta, joten aineiston analysointi vaati soveltamista. Aineiston analyysissä lähdin tarkastelemaan, löytyykö aineistosta sosiaalisiin mekanismeihin liittyviä ilmiöitä. Luettuani aineistoa ja perehdyttyäni CAIMEr-teorian sosiaalisiin mekanismeihin, sain poimittua aineistosta jokaiseen mekanismiin liittyviä asioita. Olen havainnollistanut nämä alla olevaan taulukkoon. (Taulukko 2.)

Taulukko 2 Analyysirunko CAIMEr-teorian sosiaalisten mekanismien mukaisesti

Haastamismekanismi	Riskinottomekanismi	Vastakaikumekanismi	Roolinylitysmekanismi
Työntekijä haastaa asiakasta pohtimaan muutoksen merkitystä ja välttämättömyyttä.	Asiakas alkaa luottaa työntekijään, tällöin asiakas todennäköisesti ottaa riskin ja valitsee muutoksen.	Työntekijä synnyttää asiakkaassa vastakaikua eli asiakas alkaa itse ottaa vastuuta prosessissa. Tärkein sosiaalinen mekanismi	Eryteisesti sosiaalityöntekijä irtaantuu roolistaan ja liikkuu eri roolien välillä.

Tutkielmani tuloksia lukiessa on tärkeää ottaa huomioon, että raportoidut tulokset perustuvat omaan tulkintaan. Myös omat ennakko-oletukseni ikääntyneiden kohtaamiseen liittyen on huomioitava tulosten raportoinnissa. On otettava huomioon myös se, että sosiaaliset mekanismit ovat vain pieni osa CAIMEr-teoriaa. Teorian käsittely tutkimuksessani on siis hyvin pintapuolista. Pyrin noudattamaan tutkimuksessani tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK 2023). Tässä tutkielmassa se tarkoittaa, että olen toiminut aineistoni käsittelyssä Tietoarkisto Ailan ohjeiden mukaisesti. Viittaan myös tarkoituksen mukaisesti muiden tutkijoiden tekemään työhön. Luotettavuutta arvioidessani, minun tulee ottaa huomioon aineiston keruu, koska en ole kerännyt aineistoa itse (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aineisto on kerätty GERIT-hankkeen tavoitteiden ohjaamana. Tämä rajaa sitä, millaisia kysymyksiä aineistolle voidaan esittää. En voi olla varma siitä, miten haastattelutilanne on vaikuttanut haastateltavien vastauksiin, koska en ole ollut itse paikalla.

Valmiin aineiston käytössä on myös positiivisia puolia. Valmiin aineiston hyödyntäminen nopeuttaa ja edistää tutkimustyötä sekä säästää tutkittavien aikaa. Tämän lisäksi eettiset näkökulmat on otettu huomioon aineiston keruuvaiheessa. Hyödynsin tutkielmassani tekoälyä vain aiemman tutkimuksen etsimiseen. Hyödynsin tässä Volterin tekoälyavustajaa.

Seuraavaksi esittelen tutkielmani tulokset.

4 Sosiaaliset mekanismit gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa

Tässä luvussa tarkastelen, millaisia CAIMeR-teorian mukaisia sosiaalisia mekanismeja gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa ilmenee. Raportoin tulokset analyysirungon mukaisesti. Aloitan tarkastelemalla haastatteluissa ilmenneitä haastamismekanismeja. Sen jälkeen riskinottomekanismeja, vastakaikumekanismeja sekä viimeisenä roolinylitysmekanismeja. Seuraavaksi esittelen tutkielmani tulokset näiden mekanismien kautta.

4.1 Haastamismekanismit

Haastamismekanismissa keskeistä on, että sosiaalityöntekijä haastaa asiakasta pohtimaan muutoksen merkitystä ja välttämättömyyttä. Sosiaalityöntekijä myös osoittaa uskovansa asiakkaan toimintakykyyn ja siihen, että hän pystyy muutokseen. Muutoksen syntyminen tarkoittaa sitä, että asiakas on ottanut työntekijän asettaman haasteen vastaan. (Matthies ym. 2021.) Alla olevassa aineisto-otteessa kuvataan asiakkaan pitkäjänteistä motivointia tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijä havaitsee tuen tarpeen, mutta asiakas ei koe sitä tarpeelliseksi. Motivointi voidaan nähdä asiakkaan ajattelun haastamisena.

”Se on, että henkilöllä on, näkee ja kuulee ja ymmärtää sen työntekijänä, että tässä hänen kotona asumistaan voitais vielä tukea, mutta omasta mielestään kaikki sujuu oikein suvereenisti ja hienosti ja tällä tavalla. Niin kyllä siinä sitä semmosta motivointia, työskentelyä, seurantatyöskentelyä pitkään tehdään, että johonkin palvelun piiriin ja tukeen hänet saadaan.” - V4_GS1

Aineistossa haastateltavat kuvailivat myös sitä, miten jotkut asiakkaat tarvitsevat muutoksen aikaansaamiseksi apua muutoksen tarpeiden tunnistamiseen. Omien voimavarojen puutteen vuoksi asiakkaan voi olla vaikea nähdä, miksi ja missä hän voisi tarvita apua. Kuten seuraavassa aineisto-otteessa ilmenee, sosiaalityöntekijä toimii tilanteessa auttaen asiakasta ymmärtämään muutoksen välttämättömyyden.

”Et jostaki syystä asiakkaalla tai ihmisellä ei ole sillä hetkellä omia voimavaroja, juuri sillä hetkellä ehkä löytää niitä ratkasuja, ja tarvii siihen sitä muutostukea, tai tukea, ihmiseltä joka auttaa siihen muutokseen jollakin lailla. Auttaa

näkemään ne muutoksen tarpeet. Mut ennen kaikkea myös sit se laajempi keskustelu, tuomaan esille heidän tarvetta.” - V3_GS1

Ammattilaisen suhtautumisen merkitys muutoksessa korostui myös sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa. Jos sosiaalityöntekijä suhtautuu kannustavasti ja uskoen muutoksen onnistumiseen, se motivoi myös asiakasta luottamaan ja uskomaan mahdollisuuksiin. Alla oleva aineisto-ote havainnollistaa, miten ammattilaisen vilpittömän kohtaaminen auttaa asiakasta luottamaan työntekijään sekä muutokseen.

”pystyt puhumaan ihan asiat asioina ja toinen tietää, et kyllä tolla nyt ihan oikeet ajatukset eikä mikään ketunhantä kainalossa, niin kyllähän se vie eteenpäin ihan eri tavalla oli se asia kun asia, että jos on pohja hyvä, niin luottamuksellisesti eteenpäin motivoiden, kannustaen ja ylipäättään siihen asiaan uskoen. Et kyl täst viel jonain päivänä tulee, että sit tietysti tämmönen sanaton viestintä, et jos kohtaat siinä, et no puhutaan mitä puhutaan, mut ei tästä kyllä mittään tuu, niin kyllä se läpi näkyy.” - V1_GS3

Sosiaalityöntekijät kuvailivat haastatteluissa sitä, millaisin vuorovaikutuksen keinoin asioita on hyvä ottaa esille ja miten asiakas saadaan näkemään muutoksen tarpeet. Asiakkaan haastaminen on hyvä tehdä hienovaraisesti, jotta motivointi onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla. Haastateltavat toivat kuitenkin esille myös ammatillisen näkökulman esille tuomisen rakentavalla tavalla. Alla olevassa aineisto-otteessa haastateltava kuvailee työskentelyn onnistumisen kannalta hyviä vuorovaikutuksen tapoja.

”Hyväksytään ne asiakkaan toiveet ja oma tahto ja, et koen että semmosii tosi, hyviä dialogisia taitoja työntekijä tässä työssä tarvitsee. Toisaalta usein sitten omille työntekijöille myös kannustan, että he tuovat esiin ne ammatilliset näkemykset esiin silleen rakentavasti totta kai, että ei mitään semmosta, tuomitsevaa puhetta tai muuta tällästä. (...) Mut että useinhan se voi olla(...) että sitouttaminen yhdes tekemiseen (...) aika hienovaraista sen asiakkaan kanssa, et miten siihen muutokseen saa motivoitua. Et var-, et sillain puheeksioton keinot, taidot, on tärkeitä” - V3_GS4

Voidaan siis todeta, että haastateltavien gerontologisten sosiaalityöntekijöiden työskentelystä on tunnistettavissa CAIMeR-teorian mukaisia vaikuttavia haastamismekanismeja. Asiakkaita haastetaan erilaisia motivoinnin keinoin. Sosiaalityöntekijät motivoivat asiakasta vilpittömän

kohtaamisen ja hyvien vuorovaikutustaitojen avulla. Toisinaan sosiaalityöntekijät tunnistivat, että on hyvä pystyä tuomaan esille myös ammatillinen näkökulma asiakkaan tilanteeseen, sekin kuitenkin rakentavasti ja asiakas huomioon ottaen.

4.2 Riskinottomekanismit

Riskinottomekanismissa keskeistä on, että asiakas alkaa luottaa työntekijään. Hän ottaa riskin ja lähtee tavoittelemaan muutosta. On tärkeää ottaa huomioon, että asiakkaan lisäksi myös työntekijä ottaa riskin luottaessaan muutokseen. (Matthies ym. 2021.) Tutkielmani aineistossa haastateltavat puhuivat paljon luottamuksesta ja sen merkityksestä asiakassuhteessa ja muutoksen onnistumisessa. Kuten seuraavassa aineisto-otteessa ilmenee, luottamuksen muodostuminen vaikuttaa erittäin positiivisesti työskentelyn kulkuun. Asiakkaan luottamuksen syntyminen saa aikaan selvän muutoksen asiakkaan suhtautumisessa työskentelyyn.

”Että jotenki työntekijän pysyvyys ja sitte just se muodostuu se luottamus ja rohkeus ehkä ajatella toisin. Monestihan se on sillain, että kun asiakkaan kans ensimmäistä kertaa tapaat, niin se näkemys voi olla hyvin erilainen. Mut sitte kun se aktiivinen ote on, ja paljon nähään ja ollaan yhteyksissä, niin sitte tavallaan tulee se luottamus ja asiakas, keskusteltiin tässä että on, tavallaan alkaa tuottamaan itse sitä tietoa ja ymmärrystä siitä omasta elämästä ja alkaa näkemään, et hei tän voiski tehdä jotenki toisella lailla. Et ehkä se voiski olla ihan hyvä, että täällä kävis kauppapalvelu, ehkä se helpottaiski minua.” – V3_GS1

Aineisto-otteessa on siis selkeästi huomattavissa, miten luottamuksen syntyminen sosiaalityöntekijää kohtaan johtaa parhaimmillaan muutokseen. Otteessa haastateltava kuvaa, kuinka luottamuksen syntyminen vaatii aktiivista otetta työskentelyyn ja useita tapaamiskertoja. Oteesta voidaan havaita, miten luottamuksen muodostuminen johti riskin ottamiseen eli muutoksen tavoitteluun.

Luottamukseen liittyen haastateltavat kuvasivat aineistossa myös sitä, kuinka gerontologisen sosiaalityön asiakkaat ovat joutuneet pettymään palvelujärjestelmään ja siksi he eivät luota sosiaalityöntekijöihin. Sosiaalityöntekijät nostivat haastatteluissa esiin, että luottamuksen puute vaikuttaa negatiivisesti työskentelyyn. Luottamuksen puute oli haastateltavien mukaan joskus jopa esteenä työskentelyn onnistumiselle. Tämän vuoksi sosiaalityöntekijät kuvailivat

pyrkivänsä hyvään ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa, kuten alla olevassa aineisto-otteesta tulee ilmi.

”Mie haluaisin vielä tuon, jotenki mä aattelen, et se asiakassuhde ja luottamuksen rakentuminen, et siitä meillä puhutaan paljon täs meidän palvelussa. Et jotenki aattelee, että monella henkilöllä on kokemus siitä, että on tullu potkituks pähän. Tai jollaki tavalla, et ei oo sitä luottamusta heränny, ja se on sitte sen työskentelyssä ollu se este sille, että ei oikein sitte pääsekään mihinkään. Et jostain syystä se on vaan tullu. Niin jotenkin sitten lähtee rakentaan sitä asiakassuhdetta sellaseen, että siinä pystytään toimimaan yhdessä. Ja joskus se onnistuu, joskus ei. Mutta kuitenkin se, että se pyrkimys ois siihen, että on semmonen hyvä vuorovaikutussuhde”- V2_GS1

Haastateltavat näkivät luottamuksen syntyvän asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välille pienin askelin. Sosiaalityöntekijät kuvailivat tekevänsä tietoisia valintoja vuorovaikutuksessa edistääkseen luottamuksen syntymistä. He eivät esimerkiksi ottaneet asiakkaan tuen tarpeita esille ensimmäisillä tapaamiskerroilla. Tämä edisti luottamuksen muodostumista heti alussa, jolloin muutoksen syntyminen tulevaisuudessa on todennäköisempää.

”Mut että en ottanu parilla kolmel, ensimmäisellä kolmella kertaa ollenkaan tätä asiaa esille, vaan kyselin sitten kaikkee muuta. Ja hän sitte yhdellä kerralla katsoi mua suoraan silmiin ja sano, et joo, tule uudestaan. Ni mä ajattelin, et täs oli semmonen pikkiriikkinen luottamuksen siemen syntyny.”- V4_GS1

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että sosiaalityöntekijät näkivät luottamuksen syntymisen asiakkaan ja työntekijän välille erittäin tärkeänä. Luottamuksellisen suhteen muodostumisen myötä asiakas sitoutuu paremmin muutokseen ja työskentely helpottuu ja tulee mahdolliseksi. Asiakkaiden luottamuksen puutteen nähtiin johtuvan aikaisemmista negatiivisista kokemuksista. Luottamuksen rakentamiseen pyrittiin kohtaamisen ja vuorovaikutuksen keinoin. Sosiaalityöntekijät tekivät tietoisia valintoja vuorovaikutuksessa edistääkseen luottamuksen rakentumista. Sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa voidaan havaita CAIMeR-teorian mukaisia vaikuttavia riskinottomekanismeja.

4.3 Vastakaikumekanismit

Vastakaikumekanismissa on kyse siitä, että sosiaalityöntekijä synnyttää asiakkaassa vastakaikua eli asiakas alkaa itse ottaa vastuuta muutoksessa. Vastakaikumekanismi on keskeisin sosiaalinen mekanismi. Asiakas tarttuu työntekijän luomiin mahdollisuuksiin ja muutosprosessi käynnistyy. (Matthies ym. 2021.) Sosiaalityöntekijät kuvailivat aineistossa useita tilanteita, joissa asiakas itse esitti omia ajatuksiaan ja vaihtoehtoja muutokseen. Kuten seuraavassa aineisto-otteessa ilmenee, haastateltavat kuvailivat tätä merkiksi voimaantumisen ja luottamuksellisen suhteen muodostumisesta.

”Mä tuon tämmösen ajatuksen, että jotenkin oon ilonen aina niistä tilanteista, ku ihminen alkaa ite, tai asiakas alkaa ite esittää omia ajatuksiaan, et hei mähän voisin tehdä näin. Tai kysyy, et voinko mä tehdä näin. Et se on hyvä merkki. Et siinä huomaa sen, että jollakin tavalla hän on voimaantunut. Jollakin tavalla ehkä on syntynyt jopa luottamuksellinen suhde sosiaalityöntekijään. Ja jotenkin hän uskaltautuu ajattellaan itse omalla kapasiteetillään.” - V2_GSI

Sosiaalityöntekijät toivat haastatteluissa esille sen, että heidän osuutensa muutoksessa on lopulta hyvin pieni. Alla olevassa aineisto-otteessa haastateltava tuo esille sen, miten asiakkaat alkavat työskentelyn aikana tuoda omia ehdotuksiaan esille. Sosiaalityöntekijä havainnollistaa sitä, että muutos ei yleensä lähde siitä, mitä ammattilainen sanoo, vaan asiakkaan omista ajatuksista. Haastateltava näkee muutoksen tapahtuvan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

”Et sitte tavallaan se, että parhaimmillaan mie on kokenu sen, et (...) minun osuus siinä muutoksessa on loppupelissä ollu aika vähäinen, kun se ihminen on ite sen tehny (...) tai tän työskentelyn aikana hän on alkanu ite vaikka jotain miettimään, et hei mähän voisinkin näin. (...) Hänhän siinä sen tekee. Et enhän mie siinä sitä saa aikaan, et nyt mieti näin [naurahtaa], et teeppäs muutos elämässäsi. Että se on jotain sellaista, joka tapahtuu siinä ihmisten välillä se, et sit se antaa sen laukauksen siihen muutokseen, mutta sitä on vaikeeta oikeestaan sanoa, et tässä se nyt on se juttu.” - V2_GSI

Haastateltavat tunnistivat sen, että asiakkaat pystyvät tekemään muutoksen pitkälti itse. Sosiaalityöntekijät kuvasivat haastatteluissa, että asiakkaat usein tarvitsevat jonkun, joka ottaa asian puheeksi ja suhtautuu asiakkaan asiaan vakavasti. Tämä mahdollistaa sen, että asiakas

alkaa ajatella toisin ja ryhtyy tavoittelemaan muutosta. Seuraava aineisto-ote tuo näkyväksi sen, miten sosiaalityöntekijät saavat synnytettyä vastakaikua asiakkaassa puheeksi oton- ja asioiden nimeämisen keinoin.

”Että se asia tulee sille asiakkaalle itsellekin jotenkin todelliseksi ja hän kuulee ehkä sitä oma puhetta (...) Sitten vaan seuraa ehkä sitä ja kannattelee (...) vähän tsemppaa tai muuta, mut et tavallaan et se, et ihmiset pystyy kyllä löytämään ratkasuja hirveen pitkälle itse (...) voi tarvita jonkun joka ottaa asian puheeksi. Tai jonkun joka suhtautuu vakavasti siihen sun juttuus, et voi olla et itse tulee ohitettua niitä jos on semmosta alavireisyyttä ja masentuneisuutta ja mitä kaikkee muuta, (...) et se on merkityksellist jollekin toiselle, jotta sä itse löydät sen merkityksen tai näin. Niin silleen se puheeks ottaminen, niin voi olla tosi iso asia. Ja sit tietysti asioiden nimeäminen, et esimerkiks näis kaltoinkohtelutilanteissa.”-
V2_GS2

Tulosten perusteella voidaan nähdä, että gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa ilmenee vastakaikumekanismien mukaisia vaikuttavia tilanteita, joissa asiakas ottaa itse vastuuta muutoksesta. Sosiaalityöntekijät kuvailevat tapoja, joilla he saavat aikaan asiakkaassa vastakaikua: he ottavat asioita puheeksi, suhtautuvat vakavasti asiakkaan tilanteeseen ja nimeävät asioita, esimerkiksi kaltoinkohtelutilanteissa.

4.4 Roolinylitysmekanismit

Roolinylitysmekanismilla tarkoitetaan sitä, että sosiaalityöntekijä sekä asiakas irtaantuvat rooleistaan. On erityisen tärkeää, että sosiaalityöntekijä osaa irrottautua roolistaan ja liikkua eri roolien välillä asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa. (Matthies ym. 2021.) Tutkimukseni aineistossa sosiaalityöntekijät toivat esille sitä, miten heidän on tärkeä osata kohdata asiakas ihmisenä ja jättää hetkeksi virkarooli sivuun. Alla oleva aineisto-ote tuo näkyväksi sen, miten sosiaalityöntekijä luopuu virkaroolistaan ja tuo esille oman persoonansa. Sosiaalityöntekijä osoittaa asiakkaalle, että hänet on kuultu.

”epävirkamiesmäisyys ja epävirallisuus aina auttaa. Että lähestytään heitä ihmisinä. Ja minä olen myös se ihminen, että en ole virka-, en ainakaan -mies, mutta en se virkahenkilö. Vaikka nyt onkin, sosiaalityöntekijä lukee siinä, tai mitä

siinä nyt käyntikortissa lukeekaa. Mutta että semmonen joku arjen lähestymistapa ja semmonen keskustelevainen lähestymistapa. Ja jollain lailla antaa siitä itsestäänkin, omasta persoonasta, ja pudottaa sen virkaverhon tonne sivuun. Ja siitä sitten lähdetään menemään eteenpäin. Asiakasta, annetaan merkkejä siitä, että asiakkaan viesti on kuultu.”- V4_GS1

Haastatteluista kävi ilmi, että sosiaalityöntekijät näkevät työntekijän erilaiset roolit tärkeinä työn vaikuttavuuden kannalta. Kuten seuraavasta aineisto-otteesta voidaan havaita, sosiaalityöntekijät kuvailivat sitä, kuinka työntekijän sopeutumis- ja muovautumiskyky on tärkeää. Tämä mahdollistaa sen, että työntekijä voi toimia asiakkaalle eräänlaisena muutoksen katalysaattorina.

”Ja haetaan sit sitä roolia ja jonkinlaist semmost muuntautumiskykyä ja halukkuutta ehkä muovautua. Ja semmosta sopeutumiskykyä myöskin, todellakin sen asiakkaan tarpeiden mukaan, et kyl mä nään, et se työntekijä jollain tavalla on myös semmoses katalysaattorin roolissa. Ja jollain tavalla semmonen, et siin täytyy olla semmost heittäytymiskykyä, uteliaisuutta ja halua myös sit jotenkin haastaa itseään ja asettua sitten erilaisiin rooleihin, jotta sä voit mahdollistaa sille asiakkaalle asioita, ja toimia semmosena katalysaattorina.”- V2_GS2

Haastatteluissa sosiaalityöntekijät tunnistivat työssään monenlaisia rooleja, joihin heidän toivotaan asettuvan. Seuraavissa aineisto-otteissa haastateltavat mainitsevat esimerkiksi mahdollistajan, ylläpitäjän, parisuhdeneuvojan ja asianajajan roolin. Tämä kuvastaa hyvin sitä, kuinka monenlaisten roolien välillä sosiaalityöntekijät liikkuvat gerontologisessa sosiaalityössä.

”jotkut asiakkaat kaipaavat kans semmost haastetta jollain tavalla, et ne haluaa et ne haastetaan. Ja sit joku haluaa, että se sosiaalityöntekijä on sit ehkä se mahdollistaja tai jotenkin. Tai sit ehkä just semmonen ylläpitäjä, joka pitää sitä toiveiden aarrearkkia jotenkin käsissään, ja jonka kanssa sit aina käsitellään sellasia asioita ku tavataan (...) Ja sit on tää parisuhdeneuvoja, on hirveen toivottu rooli myöskin meillä. (...) Tai osa toivoo, et laittas ne lapset kuriin ja olis vähän semmonen, mikä se on se nanny se joka...” - V2_GS2

”Ihmisarvonen elämä, mikä ohjaa sitä omaa työtä. Et tavallaan vähän semmosta asianajorooliakin välillä tai puolestapitäjän roolia on tai huolehtimistyötä osaltaan.” - V2_GS3

Tulosten perusteella voidaan todeta, että gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa ilmenee CAIMeR-teorian mukaisia vaikuttavia roolinylitysmekanismeja. Haastateltavat tunnistivat monenlaisia rooleja, joihin heidän toivotaan työssään asettuvan. Virkaroolista luopuminen nähtiin tärkeänä osana työskentelyä. Sen nähtiin toimivan muutoksen mahdollistajana.

5 Johtopäätökset

Tässä kandidaatin tutkielmassa selvitettiin, millaisia CAIMeR-teorian mukaisia sosiaalisia mekanismeja gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa ilmeni. Tutkielmassa analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä sisällönanalyysia. Analyysirunko muodostettiin ruotsalaisten Björn Blomin ja Stefan Morénin (2010) kehittämän CAIMeR-teorian sosiaalisten mekanismien mukaan. Vastaan tässä luvussa tutkimuskysymykseeni: *Millaisia CAIMeR-teorian mukaisia sosiaalisia mekanismeja ilmenee gerontologisen sosiaalityön sosiaalityöntekijöiden kuvaamissa asiakkaiden kohtaamisissa?*

CAIMeR-teorian mukaisia sosiaalisia mekanismeja Blomin ja Morénin (2010) mukaan ovat haastamismekanismi, riskinottomekanismi, vastakaikumekanismi ja roolinylitysmekanismi. Haastamismekanismiin liittyen tuloksista oli havaittavissa se, että sosiaalityöntekijät haastoivat motivoinnin keinoin asiakkaita näkemään omia tuen tarpeitaan. Motivoidakseen asiakasta, sosiaalityöntekijät tekivät tietoisia valintoja vuorovaikutuksessa. He kohtasivat asiakkaan kannustavasti ja vilpittömästi. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että onnistunut kohtaaminen voi saada aikaan merkittäviä muutoksia asiakkaan elämässä, jos hän itse ymmärtää muutoksen merkityksen ja haluaa toimia toisella tavalla (Mönkkönen 2018). Tutkielmani tuloksissa ammatillisen näkökulman esille tuominen oli myös tarpeellista. Se pyrittiin kuitenkin tekemään rakentavasti ja asiakas huomioon ottaen.

Tutkielmani tuloksissa riskinottomekanismeissa puolestaan sosiaalityöntekijät tunnistivat luottamuksen suuren merkityksen asiakastyön onnistumisessa. Tuloksissa luottamuksen syntymisen nähtiin johtavan parhaimmillaan tavoiteltuun muutokseen. Tutkielmani tuloksissa on nähtävissä, miten sosiaalityöntekijät tekivät tietoisia valintoja kohtaamisessa ja vuorovaikutuksessa edistääkseen luottamuksen syntymistä. Myös aiempien tutkimusten mukaan luottamuksen muodostuminen gerontologisessa sosiaalityössä on tärkeää. Luottamuksellinen suhde sosiaalityöntekijään vaikuttaa positiivisesti siihen, miten avoimesti asiakas kertoo tilanteestaan. (Soukiala & Pietilä 2024.) Tutkielmani tulosten mukaan sosiaalityöntekijät tunnistivat, että gerontologisen sosiaalityön asiakkaiden luottamukseen liittyvät haasteet johtuivat usein aiemmista negatiivista kokemuksista palvelujärjestelmässä. Tämä on tunnistettu myös aiemmissa tutkimuksissa. Soukialan ja Pietilän (2024) tutkimuksessa todettiin, että luottamus palvelujärjestelmään on usein jopa tärkeämpää, kuin luottamus yksittäistä työntekijää kohtaan. Asiakkaan on pystyttävä luottamaan siihen, että

häntä kohdellaan tasavertaisesti muihin nähden ja hän saa tarvitsemansa avun. (Soukiala & Pietilä 2024.)

Tutkielmani tuloksissa gerontologiset sosiaalityöntekijät tunnistivat työssään tilanteita, joissa asiakas esittää itse omia ajatuksiaan ja mahdollisia ehdotuksia muutokseen. Tässä on kyse vastakaikumekanismista (Blom & Morén 2010). Asiakkaan omien ehdotusten esittäminen nähtiin merkkinä voimaantumisesta ja luottamuksellisesta suhteesta. Tulosten mukaan sosiaalityöntekijät näkivät muutoksen syntyvän asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä tukee CAIMeR-teorian keskeistä ajatusta siitä, että muutoksen mahdollistavat mekanismit käynnistyvät aina ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa (Matthies ym. 2021). Tulosten mukaan sosiaalityöntekijät tunnistavat asemansa muutoksen mahdollistajana ja näkevät, että asiakkaat tekevät lopullisen muutoksen pitkälti itse. Sosiaalityöntekijät pyrkivät synnyttämään vastakaikua asiakkaassa esimerkiksi puheeksi oton keinoin. Aiemman tutkimuksen mukaan puheeksi ottamisella voidaan saada aikaan muutoksia asiakkaan elämässä, mutta on tärkeä huomioida oikea ajoitus. Ei ole välttämättä järkevää esittää kantaansa heti aluksi. Olisi tärkeää, että asiakas alkaisi itse määrittelemään ongelmaansa omin sanoin. (Mönkkönen 2018.)

CAIMeR-teorian viimeisenä sosiaalisena mekanismina tutkielmassani oli roolinylitysmekanismi. Tutkielmani tuloksissa gerontologiset sosiaalityöntekijät kokivat työn onnistumisen kannalta tärkeäksi sen, että he pystyvät irtautumaan virkamiehen roolistaan ja kohtaamaan asiakkaan ihmisenä. Asiakkaiden kohtaaminen ihmisinä on nostettu myös aikaisemmissa tutkimuksissa merkitykselliseksi. Asiakkaat toivovat kohtaamisilta inhimillisyyttä. (Mönkkönen 2018.) Ikääntyneet ovat myös itse nostaneet tutkimuksissa esille, kuinka merkityksellistä on, että ammattilaisten kanssa voi vitsailla ja keskustella. Ikääntyneet arvostavat sitä, että he kokevat tulleen kuulluksi. (Kariniemi ym. 2020.)

Tutkielmani tulosten perusteella voidaan todeta, että jokainen sosiaalinen mekanismi oli edustettuna gerontologisten sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa. Tutkielmani vahvuutena on se, että tutkielmani tulokset ovat linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Tämä vahvistaa tulosten luotettavuutta. On tärkeä huomioida myös tutkimukseeni liittyvät rajoitukset. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, joten sen tulokset eivät ole yleistettäviä (Alasuutari 2011). Tutkimuksen yleistettävyyden kannalta on otettava huomioon myös se, että aineistoni koostui yhteensä vain 22 gerontologisen sosiaalityöntekijän ryhmäkeskusteluista. Tutkielmassani käytetty teorialähtöinen sisällönanalyysi jättää tarkastelun ulkopuolelle useita

aineistosta nousevia seikkoja. Analyysimenetelmä on kuitenkin perusteltu tämän tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Rajoituksena tutkimuksessa tulee huomioida myös se, että en ole kerännyt aineistoa itse. Se asettaa rajoitteita sille, millaisia kysymyksiä aineistolle voi esittää. Tulevaisuudessa olisi tärkeä tutkia lisää ikääntyneiden kohtaamista gerontologisessa sosiaalityössä. Erityisesti suomalaista tutkimusta aiheesta tarvitaan lisää.

Tutkielmani yhtenä tavoitteena oli herättää keskustelua siitä, miten ikääntyneet tulisi kohdata gerontologisessa sosiaalityössä siten, että asiakkaan elämässä saataisiin aikaan muutoksia. Tutkielmani tulokset toimivat hyvänä keskustelunavauksena siinä, että vaikuttavia työtapoja on jo nähtävissä gerontologisessa sosiaalityössä. Ikääntyneiden määrän lisääntyessä on tärkeää, että otamme huomioon meille jokaiselle ihmiselle tärkeän näkökulman, kohtaamisen.

Lähdeluettelo

- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uud. p.). Vastapaino.
- Blom, Björn & Morén, Stefan (2010) Explaining Social Work Practice – The CAIMeR Theory. *Journal of Social Work*, 10(1): 98–119. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.utu.fi:2443/doi/pdf/10.1177/1468017309350661> (luettu 23.9.2025)
- Holappa, Johanna & Kallio, Johanna & Isola, Anna-Maria (2024). Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden seuraukset sosiaalityön johtajien kuvaamina. *Työelämän tutkimus*, 22(1), 7–24. <https://doi.org/10.37455/tt.115496> (luettu 29.10.2025)
- Jyrkämä, Jyrki (2008) Vanheneva yksilö, toimijuus ja toimintatilanteet. Teoksessa Heikkinen, Eino & Rantanen, Taina (toim.) *Gerontologia*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 273–278.
- Kananoja, Aulikki (2017) Asiakastyön yleiset lähtökohdat sosiaalialalla. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy, 173–192.
- Kangassalo, Ritva & Teeri, Sari (2017). Yksinäisyys kotona asuvien iäkkäiden elämässä. *Gerontologia*, 31(4), 278–290. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.63106> (luettu 28.10.2025)
- Kariniemi, Kirsi Soilikki & Siira, Heidi & Kyngäs, Helvi & Kaakinen, Pirjo (2020) ”Vanhakin on ihminen” Ikääntyneiden kokemuksia vahvuuksistaan, voimavaroistaan ja kotihoidosta. *Gerontologia*, 34(1), 25–42. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.80436> (luettu 21.9.2025)
- Karppinen, Kirsi (2025) *Vanhuspalveluista leikataan liki 140 miljoonaa, etähoitoa lisätään – tutkija: Digitalisaatio ei vie ketään vessaan*. Yle. <https://yle.fi/a/74-20136057> (luettu 21.11.2025)
- Korpelainen, Anne & Zechner, Minna (2025). Ikääntyneiden parissa tehtävä taloussosiaalityö. *Gerontologia*, 39(2), 103–119. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.148020> (luettu 20.10.2025)
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystaloukspalveluista (980/2012)
- Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Rantamäki, Niina & Viitasalo, Katri (2021b) Aikuissosiaalityössä vaikuttavat sosiaaliset mekanismit. Teoksessa Aila-Leena,

- Matthies & Anu-Riina, Svenlin & Kati, Turtiainen (toim.). *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Matthies, Aila-Leena & Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen, Kati (2021) *Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mönkkönen, Kaarina (2018) *Vuorovaikutus asiakastyössä – Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Eeva & Soukiala, Tiina & Kinni, Riitta-Liisa (2025). Iäkkäiden erityisen tuen tarpeen määrittäminen sosiaalityöntekijöiden ja palveluohjaajien kuvauksissa työstään. *Gerontologia*, 39(2), 134-148. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.155153> (luettu 15.10.2025)
- Seppänen, Marjaana (2017) Gerontologinen sosiaalityö. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy, 260–269.
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry (2022) *Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. PunaMusta Oy. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/e9395507-323b-4d10-a25a-27bfb09cf76> (luettu 25.11.2025)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Soukiala, Tiina & Pietilä, Ilkka (2024). Elements of trust and trust-building in gerontological social work. The social worker's perspective. *Nordic Social Work Research*, 14(4), 684–696. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2024.2414123> (luettu 5.11.2025)
- Soukiala, Tiina (2023) Sosiaalityöntekijöiden työlleen asettamat tavoitteet gerontologisessa sosiaalityössä. *Gerontologia*, 37(3), 264–280. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.127598> (luettu 21.10.2025)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023). Kunnioittava kohtaaminen ja vuorovaikutusosaaminen <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihde-tyo/puheeksiotto-ja-mini-interventio/kunnioittava-kohtaaminen-ja-vuorovaikutusosaaminen> (luettu: 13.11.2025)
- Tietoarkisto (n.d.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> (luettu 18.12.2025)
- Tiilikainen, Elisa & Rossi, Eeva & Seppänen, Marjaana (2025). Social Exclusion in Gerontological Social Work: Examining Older Clients' Life Situations Through a Multidimensional Framework. *Journal of Aging & Social Change*, 15(1), 77–97.

<https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.18848/2576-5310/CGP/v15i01/77-97> (luettu 16.10.2025)

Tilastokeskus (2025) *Vähintään 70-vuotiaiden määrä Suomessa ylitti miljoonan rajan elokuussa*. <https://stat.fi/fi/uutinen/Vaehintaeaen-70-vuotiaiden-maeaerae-Suomessa-ylitti-miljoonan-rajan-elokuussa?gsid=0401ed27-5d7c-4e92-9297-babf9e4b1381> (luettu 25.11.2025)

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-04-0011-8> (luettu 9.12.2025)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. HTK-ohje 2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf (luettu 10.11.2025)

Aineisto: Helsingin yliopisto & Itä-Suomen yliopisto & Lapin yliopisto: Gerontologisen sosiaalityön ja diakoniatyön asiakkaiden sekä ikääntyvien parissa työskentelevien haastatteluja 2021. Dataversio 1.0 (2024-09-12). Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://doi.org/10.60686/t-fsd3862>